

רשק
שיעורית
תורה

היכלי תורה

ערש"ק כי תשא יט אדר תשע ♦ דף היומי בבלי: סנהדרין כא ירושלמי: ברכות נב

נושאי הדף בעלון

המגדל יתום בביתו אם נחשב כבנו
לענין קדיש.....סנהדרין כא

חתן וכלה בהלוית המת ובבית
הקברות.....סנהדרין כב

מצות כתיבת ס"ת בזמן הזה שאין
בקיאים בחסרות
ויתרות.....סנהדרין כג

תגלחת לחתן בימי
המשתה.....סנהדרין כד

מעמד בתי דינים בזמנינו לענין תביעת
זבל"א על פניהם.....סנהדרין כה

לשון 'כה אחיה' 'בחיי ראשי' אם הוא
לשון שבועה.....סנהדרין כו

אם יש איסור גזל בהשתתפות בני
ספרד בהגרלות.....סנהדרין כז

כפתור ופרח.....עמוד 5

ואתה קח לך בשמים ראש

מה שהדגישה התורה ואמרה 'ואתה קח לך', וכן לקמן בעשיית הקטרת נאמר 'קח לך סמים', צריך להבין, מה אומרת לשון זו, ומה באה ללמדנו.

אולם רק משה עצמו יכול היה לעסוק בלקיחת הבשמים לשמן המשחה וסמנוני הקטורת, שהרי המדות שנצטוו בהם היו כולם בשקל הקדש, ועדיין לא באה המטבע לידם כדי שיוכלו למוד את משקלה כדי לכוון את מדת הבשמים לפיו.

רק משה רבנו שהראה לו הקדוש ברוך הוא מטבע של אש, ניתנה בו בינה יתירה, ועל פי ראייתה בלבד שיער את משקל הכסף שיש בה, ועל פיו הביא במשקל את כל הבשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים.

לכן נאמר כאן ובקטרת 'לך', כי משה רבנו, ורק הוא בלבד, יכול היה לעסוק בלקיחה.

מהר"ל דיסקין

ויגף ה' את העם על אשר עשו את העגל

הקשה הרא"ם, למה צריך עדים לחייב מיתה בידי שמים, והא לא איברו סהדי אלא לשיקרא. וביותר קשה ממה שפירש רש"י למעלה שאותם שעבדו את העגל בלא עדים ובלא התראה מתו בהידורקן שבדקום המים וצבו בטניהם, הרי אנו רואים שגם אותם שלא היו בהם עדים מתו כעונש על חטאם, מה נשתנו אותם שהיו בהם עדים מאותם שלא היו בהם עדים.

והנה הרי ידוע כי כשניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע, ממילא בכל אחד מאותם שמתו שלא על ידי בית דין היה יכול ליפול ספק בלב הרואים במיתתו שמא הוא מן הצדיקים ולא בחטאו מת, רק הוא מאותם שהוסיף המשחית על ידי הרשות שניתנה לו. לכן באותם שלא היה בהם עדים כלל אי אפשר היה שיענשו בידי שמים במיתה רגילה, שאו לא היתה ההוכחה כי בחטאם מתו. כאשר צבתה בטנם ומתו במיתת הידרוקן, ידעו הכל כי בדקו אותם המים ומצאו חייבים שעבדו את העגל.

אותם שעבדו את העגל בפרסום שראו אותם בכך, ורק שאי אפשר היה להמיתם בבית דין בגלל שלא התרו בהם, מכיון שלא היה הספק שמא צדיקים הם עלול ליפול בלב הרואים במוותם, מתו הם במיתה בידי שמים

דברי דוד

המגדל יתום בביתו אם נחשב כבנו לענין קדיש

מבואר בסוגיין שכל המגדל יתום בתוך ביתו כאילו ילדו. וראה באליבא דהלכתא שנתבאר שנפקא מינה בזה גם לדיני שטרות שכתוב בהם 'בני' על בן שנתגדל בביתו ואינו בנו האמיתי, שאין לפסול השטר, וכן שדנו בזה הפוסקים לענין נדרים במי שנודר נדר לבנו, אם בנו שנתגדל אצלו הוא בכלל. וכתב בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' קסה) שלענין נדרים עדיין יש להסתפק, ואין לדמותו לשאר דיני התורה שבהם נחשב כבנו, כיון שהולכים בנדרים אחר לשון בני אדם, אבל אפשר שעדיף אם מגדלו לשם שמים שהרי הוא ודאי כאילו ילדו, ואם כן אפשר שהוא בכלל בנו לכל דבר.

וכתב עוד היעב"ץ שלא ביתום בלבד נאמר דין זה שהוא כאילו ילדו אביו המגדלו, אלא אפילו אם יש לו אב ואם ומתגדל אצל אחד לשם מצוה, אם הלה אין לו בנים ומגדלו לזה להיות לו לבן ליורשו וזה קוראו אב והוא קורא לו בני, גם בזה יש להסתפק לענין נדרים שאפשר שהוא בכלל 'בנו', שזה נחשב אצלו כאילו ילדו ממש, והרי זה דרך לשון בני אדם גם כן. ולא עוד אלא שלפעמים הולכים אחר לשון תורה אפילו כשאינו כל כך לשון בני אדם, וכל שכן בזה שלשון בני אדם מסייע ללשון תורה.

ובשו"ת הרמ"א (סי' קיח) נשאל על ידי זקן שרצה שבן בתו יוכל לומר קדיש עליו אחרי מותו, מאחר שהוא גדלו בביתו והשכיר לו רבי והביאו לחיי עוה"ב, והורה הרמ"א שיכול לומר עליו קדיש, שמלבד מה שלעולם יכול בן הבן לומר קדיש על זקנו יותר מכל אדם אחר, כמו שדן בזה בשו"ת מהרי"ק (שורש ל ענפים א-ד), בנידון זה שהזקן גידל את היתום תוך ביתו הרי הוא כאילו ילדו וכמבואר בסוגייתנו, וכל שכן שהביאו גם לחיי עוה"ב ששכר לו רבי ללמדו, ולכן ודאי שבן בתו יאמר עליו קדיש כשאר אבלים. ומכל מקום כתב שצריך שתתמצא בתו לזה ולא תקפיד שבנה יגיד קדיש בחייה, כי יותר חייב בכבוד אביו ואמו מבכבוד אבי אביו. [ועיי"ש שכתב איך יעשה בן זה פשרה עם שאר אבלים שאומרים קדיש על אב ואם ממש].

אך בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קסד) כתב, שאף על פי שראוי ונכון שיאמר קדיש על אביו כיון שמצוה קצת יש שיכבד את אביו שגדלו, מכל מקום אינה מצוה עשה של תורה, ולכן אין שאר האבלים צריכים להפסיד מחלקם כדי שיוכל הוא לומר קדיש על מי שגידלו. ולכן טוב שיוסיפו לומר מזמור אחד עבור איש זה ויאמר עליו קדיש לעילוי נשמת מי שגידלו, שבזה אינו משיג גבול שארי האבילים. וכ"כ בנשמת אברהם (ח"ה עמוד קמא) בשם הגרש"ז אויערבאך, שצריך לכבד את אביו ואמו המאמצים כאילו הם הוריו האמיתיים וכן צריך לומר קדיש עליהם, אך לא על חשבון שאר האבילים. וראה עוד בשדי חמד (אסיפת דינים מערכת אבילות אות קנו), ועיין בספר ברכת בנים (פ"ד סי' יב-טו).

חתן וכלה בהלוית המת ובבית הקברות

מבואר במשנה שמלך שמת לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו ללוותו, וכל שכן מתים אחרים. מעתה יש להסתפק, בחתן הדומה למלך (עיין בית יוסף אה"ע סי' סד ד"ה ומ"ש שלא) אם אף הוא אסור לצאת מביתו ללוות את המת אם אירעו אבל ר"ל, וכן אם יוצא לנחם אבלים.

בפתחי תשובה (יו"ד סי' שמב סק"ב) הביא מתשובת שבות יעקב (ח"ב סי' קב) שאם מת אבי הכלה בתוך ימי המשתה אין לה לילך להלויתו, וטעמו, שכיון שאין הכלה רגילה לצאת מביתה בעת ימי המשתה [כמדומה שהיום נהגו לצאת], אם תעשה זאת הרי זה כאבילות בפרהסיא האסורה בימי המשתה כשם שאסורה ברגל. ודקדק הפתחי תשובה מדבריו, שדווקא לכלה אסור לצאת מאחר שאינה רגילה לצאת, אבל החתן יכול לצאת להלוויה ואין זה כאבילות בפרהסיא. אמנם בשדי חמד (אבילות אות רטז ד"ה ואם מותר) הביא מדרשת מהרי"ל, שאף החתן אסור לצאת לבית הקברות. וכן מבואר בהגהת ר' הירץ למנהגי מהרי"ל (ריש הלכות נישואין עמ' תסג), שהיתה חתונה ביום חמישי ובו ביום מת אביו של חתן, והוליכו החתן ל'מאן' [מנהג זריקת החיטים על החתן והכלה בחצר בית הכנסת] ואחר כך לחופה ואחר כך לסעודת נישואין, והחתן לא הלך אחר המיטה ולא היה בבית הקברות ולא קרע. אך בגשר החיים (פ"ט סי' אות ז) כתב, שאף המהרי"ל שאסר לילך לבית הקברות, לא אסר ללוות המת כאשר אינו הולך לבית הקברות, ובזה השיג על דברי השדי חמד שלא חילק ביניהם.

ובשו"ת בצל החכמה (ח"ב סי' מד) כתב, שנראה להתיר יציאת החתן לבית הקברות לצורך הלוויה, וראיתו מדברי הפרקי דרבי אליעזר (טז) שהשווה את החתן למלך וז"ל 'החתן דומה למלך מה המלך הכל מקלסין אותו שבעת ימי המשתה, כך חתן הכל מקלסין אותו שבעת ימי המשתה, מה המלך לובש בגדי כבוד, כך החתן לובש בגדי כבוד. מה המלך שמחה ומשתה לפניו כל הימים, כך החתן שמחה לפניו כל שבעת ימים. מה המלך אינו יוצא לשוק לבדו, כך החתן אינו יוצא לשוק לבדו. מה המלך פניו מאירות כאור החמה, כך חתן פניו מאירות כאור החמה, שנאמר והוא כחתן יוצא מחופתו'. ואילו היה אסור לחתן לצאת מביתו ללוות המת, היה הדבר נמנה בפרקי דרבי אליעזר, ומבואר שאכן אין איסור בדבר.

ויש מקומות שנהגו שהחתן והכלה אינם יוצאים לבית הקברות לא רק בשבעת ימי המשתה, אלא גם בימים שאחריהם, וכ"כ במנהגים דק"ק וורמיישא (ח"ב עמוד ג) שהחתן והכלה אין הולכים על הקברות תקופה לפני החתונה ותקופה לאחר החתונה, אם לא שמת להן מת משבעה קרובים שצריכים לנהוג עליו אבילות שהולכים ללוויתו. ובמנהגות וורמייזא (עמ' שו והגהות שם אות ג) כתב שחתן וכלה אינם הולכים לבית עלמין שלושים יום קודם החופה ושלושים יום אחר החופה, והטעם לפי שחתן וכלה צריכים שימור, ובבית החיים שייכים הרוחות, על כן אינם הולכים.

מצות כתיבת ס"ת בזמן הזה שאין בקיאים בחסרות ויתרות

בשאגת אריה (שם) כתב שמכל מקום אפשר לפטור מדין אחר ממצות כתיבת ס"ת בזה"ז, משום שאפילו בימי האמוראים לא היו בקיאים בחסרות ויתרות שבתורה כמבואר בקדושין (ל), והרי ס"ת שחסר או יתר אפילו אות אחת פסולה, וא"כ אין בידינו לקיים מצוה זו של כתיבת ס"ת כדינה.

והקשה בשאגת אריה על דרכו, שהרי בסוגייתנו אמר רבא שאע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו, ובזמנו של רבא כבר לא היו בקיאים בחסרות ויתרות, שהרי כבר בדורו של רב יוסף שהיה דור לפני רבא לא היו בקיאים בחסרות ויתרות כמבואר בקידושין שם, ואיך אמר רבא שמצוה לכתוב ס"ת משלו. ותיריך בשאגת אריה שיש לומר שדברי רבא אינם משום שהיתה מצוה זו נוהגת בימיו, אלא ביאר רבא עיקר הדין בזה, כמו שלומדים בזמן הזה סדר קדשים משום דרוש וקבל שכר, אף על פי שאין הלכותיו נוהגות בזמן הזה.

ומסיק בשאגת אריה, שמ"מ הדבר ברור שמדרבנן חייב לכתוב ס"ת בזה"ז מטעם אחר, שאם לא כן היתה תורה משתכחת מישראל, וכיון שבכל אופן צריך לכתוב חמשה חומשי תורה, ראוי לכתוב אותם כדיני קדושת ס"ת לכל דבריו. ולפי זה נמצא שבזמן הזה אם הניחו לו אבותיו ס"ת אינו צריך לכתוב משלו, כיון שמ"מ יש לו ספר תורה ללמוד ממנו ואין שייך חשש זה שתשתכח התורה, ושוב אינו צריך לכתוב יותר, כיון שעיקר מצות כתיבת ספר תורה אינה שייכת בזמן הזה שאין אנו בקיאים בחסרות ויתרות.

ובספר אניה דיונה (שם) השיג על דברי השאגת אריה הנ"ל, ונקט שחלילה לומר שספרי תורה שלנו חסרים אפילו אות אחת, ופירש בכמה אופנים מה שאמרו שאין אנו בקיאים בחסרות ויתרות.

וכ"כ מהרח"ו בשער המצות (פרשת וילך), שיש נמנעים מלקיים מצוה זו מפני שני דברים, האחד היא שאינם יודעים לכתוב וחושבים שעיקר המצוה היא לכתוב בידו. והשנית היא לפי שאין בזמננו זה יודעים ובקיאים בחסרות ויתרות ופתוחות וסתומות כנזכר בגמ' קדושין, הנה אני ראיתי למורי זלה"ה [האר"י ז"ל] שצוה לסופר אחד שיכתוב לו ס"ת אחד כמנהג ס"ת שלנו, ולא חשש למיעוט בקיאותינו בהם.

והחיד"א בשו"ת ברכה (יו"ד שם סק"ב) כתב על דברי השאגת אריה, שכיון שהרמב"ם ז"ל טרח מאד והלך מעבר לים למקום שהיה שם ס"ת שכתב עזרא הנביא ומשם העתיק, וגם הרב מהר"מ די לונזאנו הפליא לעשות בספר אור תורה לברר הנוסח המדוקדק, מעתה הכותב ס"ת כשיטת הרמב"ם וספר אור תורה מקיים מ"ע מן התורה, וכן רבינו האר"י ז"ל צוה לכתוב לו ס"ת על דעת הרמב"ם. ואם עד כה ברכו ה' למצוא סופר שכותב ההוי"ת בסודות השמות הקדושים על פי הזוה"ק והרב האר"י ז"ל, אשריו שמקיים מצוה כתקנה.

תגלחת לחתן בימי המשתה

כתב בשו"ע (יו"ד סי' שמב ס"א), שחתן כל שבעת ימי החופה מותר בגיהוץ ותספורת [ואפילו אם הוא אבל]. ובבית יוסף (שם ד"ה דכל שבעת) כתב בשם הרמב"ן בתורת האדם (עמ' עה) טעם ההיתר שהתירו אפילו באבל, משום שחתן דומה למלך, ונאמר (ישעיה לג יז) 'מלך ביפיו תחזינה עיניך', ואם צריך להסתפר ואינו מסתפר הרי הוא מנוול.

אמנם בשו"ת מהר"י בן לב (ח"ג סי' עב) נקט בדעת הראב"ד להיפך, שחתן אסור בתספורת, והטעם כדי שלא יכנס מנוול לחתונתו, ועל דרך שאסרו חכמים לגלח ולהסתפר בחול המועד כדי שלא יסמוך על כך מערב יו"ט ויכנס לרגל כשהוא מנוול, וכמו שאמרו באנשי משמר ואנשי מעמד שהם אסורים בתספורת כדי שלא יכנסו מנוולים למשמרתם ולמעמדם. והביאו בפתחי תשובה (אה"ע סי' סד סק"א).

ובשו"ת שערי רחמים (יו"ד סי' לא) צידד לאסור תספורת לחתן מטעם אחר, כיון ששבעת ימי המשתה יום טוב של החתן הם, ולכן חתן אסור בעשיית מלאכה כמבואר בשו"ע (אה"ע סי' סד ס"א), ואם כן אסור לו להסתפר כיון שיש בזה משום מלאכה, ולא רק כשהחתן הוא ספר ויכול לגלח את עצמו, אלא אפילו כשספר אחר מגלחו נחשב הוא כמסייע לדעת הפרי חדש (או"ח סי' תסח ס"א), שלכן אסור להסתפר בערב פסח לפי דעתו אפילו על ידי ספר גוי לפי שעל דרך הרוב המסתפר מטה את עצמו אליו ומסייעו והרי זה כאילו הישראל עושה מלאכה בעצמו.

וצידד בשערי רחמים להתיר התספורת לפי מה שמבואר בסוגיין, שהמלך עצמו היה מסתפר בכל יום, אף על פי שהמלך אסור בעשיית מלאכה כמבואר בפרקי דר"א (פ"טז), ואם כן קשה איך היה מסתפר בכל יום, שהרי אפילו אם מסתפר על ידי אחר יש בזה משום מלאכה האסורה וכנ"ל. ועל כרחק צריך לומר שלא נאסרה במלך מלאכה כזו שהיא משום יופי.

ומעתה כיון שמבואר בפרקי דר"א (שם) שהחתן דומה למלך וזהו הטעם שהוא אסור בעשיית מלאכה, אם כן גם הוא מותר בתספורת, שמלאכה כזו שהיא ליופי לא אסורה [ועיי"ש שדן עוד בעיקר הדבר אם החתן אסור בעשיית מלאכה בגדר של מלאכות האסורות, או שמא אינו אלא מצווה לשמוח ולא לעסוק בדברים אחרים].

אכן, דבר זה מפורש בשו"ע לגבי ענין אחר, שהרי השו"ע (יו"ד סי' שמב) כתב לגבי חתן שאירעו אבל תוך ימי המשתה, שהוא מותר בגיהוץ ותספורת. ואף הב"ח שאסר, לא אסר אלא מטעם אבילות, הרי מפורש שהחתן רשאי להתגלח ולהסתפר.

כדברים האלה מפורש בכנה"ג (יו"ד שמב) ובספר ברוך את אברהם (קטז). וכן ביפה ללב (ח"ד סי' סד סק"ד).

מעמד בתי דינים בזמנינו לענין תביעת זבל"א על פניהם

נחלקו פוסקי זמנינו אם דין זה שכשיש ב"ד קבוע בעיר א"א להכריח לדון בזבל"א, שייך גם בזמן הזה. בשו"ת אגרות משה (ח"ו ח"ב ס"ג) כתב, שדין זה היה שייך רק בעיירות שבמדינותינו [כמו באירופא] שהיו הדיינים מתמנים על ידי כל בני העיר, ושם אף הרב האב"ד לבדו היה יכול לכוף לדון בפניו מאחר שקבלוהו כולם. אבל בנוא יארק ובערים הדומות לה, שאין דיינים קבועים שנתמנו על ידי בני העיר, ובפרט שיש עוד אגודות וחבורות של רבנים, ולכן אין אף מינוי מכל הרבנים שבעיר, אם כן כשרוצה אחד מבעלי הדין לדון בזבל"א מוכרחים לילך בזבל"א דוקא, ואי אפשר לכופו ללכת לפני הדיינים.

אך בשו"ת שבט הלי (ח"ח ס"י שב) חלק, וכתב שגם בזמן הזה יש ב"ד קבוע, וכתב בזה ג' טעמים. א. לפי שכל אדם השייך לאיזו קהלה בכל הענינים, ובקהלה הזאת יש ב"ד קבוע, נחשב ב"ד זה בשבילו כב"ד קבוע ואינו יכול לכוף לדון בזבל"א, וגם אם יש בעיר ב"ד מצורף מכמה קהלות והם דנים לפי דיני חו"מ ונזהרים בכל הדברים אשר דיינים צריכים להזהר, דינם כב"ד קבוע בעיר.

ב. כסברת העבודת הגרשוני הנ"ל, שכיון שיש טועים וסוברים שעניינה של זבל"א הוא שכל דין מתעצם להביא ראיות לטובת זה שבריר אותו, וחושבים שע"י הזבל"א ניתנה רשות לבעלי התחבולות להפוך דברי אלקים חיים, והרא"ש והטור צווחו ע"ז שהוא בכלל מטה משפט, אם כן יש להרחיק מלדון בזבל"א כל מה שאפשר.

ג. על פי מה שכתב בשו"ת פנים מאירות (ח"ב ס"י קנט) שצווח על המנהג הרע שנוהגים הדנים בזבל"א, שכל אחד מבעלי הדינים מסדר את טענותיו לפני הדיין שלו, ונותנים לו שכר ע"ז, וכל מעיינו אז הוא רק איך להטעות את בעל דינו שנגדו.

אלא שבערוך השולחן (ח"ו ס"י י"ג ס"ד) לימד זכות על מה שכבר נהגו כן שכל אחד מציע טענותיו לפני הבורר שלו, שכיון ששני הצדדים עושים כן, אם כן על מנת כן נכנסו לדין הבוררות וקיבלו כן עליהם שכל אחד יוכל לעשות כן. ולפי"ז אין היתר לעשות כן אלא כששניהם מסכימים לזה, אבל אם צד אחד בשום אופן אינו רוצה להסכים לדרך קלוקלת זו, ורוצה לדון בב"ד כזה שלא ישמע תחלה הטענות ולא יהיה משוחד משום צד, פשוט שא"א לכופו לדון בזבל"א, ומה שמשמע ברמ"א הנ"ל שזבל"א עדיף מב"ד שאינו קבוע, היינו דווקא בזבל"א שאין להם פגם זה שהבורר שומע תחילה הטענות של בעל הדין שברר אותו, וזה אינו שכח כלל בזמן הזה, ומכל שכן שידוע שהזבל"א משנה ומטעה הרבה פעמים ביודעים. ולכן בזמן הזה אי אפשר לכוף לדון בזבל"א אם אחד מבעלי הדינים רוצה לדון בבית דין, ואפילו אם אין בכלל בית דין קבוע, לא בעיר זו ולא בעיר אחרת, שבית דין שאינו קבוע גם כן עדיף מזבל"א של זמנינו [וע"ע מה שכתב (שם ס"י ש)].

ובשו"ת באר משה (ח"ד ס"י קמח) האריך ופירט הרבה מכשולות המצויים בזמנינו בדיני הבוררות, וסיפר שם הרבה מעשים זרים שהיה עד להם, וכתב שקיבל על עצמו שלא לדון לעולם כבורר. והביא (שם אות ז) שבעל כנסת יחזקאל כתב בשו"ת אור נעלם (סי' מג) שיותר טוב בעתים הללו שיהיה ב"ד קבוע בכל מקום ויוכלו לדון לפניו, ולא ידונו בזבל"א, שמלבד שהבוררים מכל צד טועים בדברי רש"י [וכנ"ל], אף גם שומעים את הטענות לפני הדין [כפנים מאירות הנ"ל] ומשיאים עצות כדי לקבל שכר שיחה נאה, ומטעם זה קבוע בית דין קבוע בכל הקהילות הגדולות בתפוצות ישראל.

לשון 'כה אחיה' 'בחיי ראשי' אם הוא לשון שבועה

בשו"ת מהרש"ם (ח"ד ס"י לה) נשאל, במי שנשבע בחייו ואמר 'כה אחיה שאעשה כך וכך', אם יש בלשון זה משום שבועה. והשיב שיש ללמוד שלשון שבועה הוא ממקרא מפורש, שנאמר (במדבר יד כא) 'ואולם חי אני', ופירש רש"י שהוא לשון שבועה, כשם שאני חי וכבודי ימלא את כל הארץ, כך אקיים להם.

וגם נאמר בדברי יוסף עם אחיו (בראשית מב טו) 'חי פרעה', ופירש רש"י שכשהיה נשבע לשקר היה נשבע ב'חי פרעה', ונראה מזה ג"כ שהוא לשון שבועה. וכן הוכיח ממה שאמרו בסוגיין 'דור לי בחיי ראשך', ומוכח שהיא שבועה קלה, ועכ"פ בודאי צריך התרה.

וכוונתו להוכיח שמועיל כענין שבועה, ואף על פי שמבואר בסוגיין שאינו ממש כשבועה, מכל מקום נקט המהרש"ם שהיא כשבועה קלה. והש"ך (ח"ו ס"י פז ס"ק לו) כתב גם כן כעין זה, שאמנם לשון 'בחיי ראשי' אינו לשון שבועה, אבל אפשר שעדיף הוא מחרם.

ולענין האומר 'חי נפשי', כתב בכסא אליהו (סי' רלז סק"ג) בשם מהר"ש פרימו (דרשות ס"י יג), שהנפש היא חלק אלוה ממעל, והאומר 'חי נפשי' הוא כנשבע בשם. וכן כתב בספרו שני אליהו (ע"ח: בשם הזוהר וספרי המוסר. ובנגיד ומצוה לג.) הזהיר שלא ישבע בחיי נפשו.

אבל בשו"ת הלכות קטנות (ח"א ס"י קד) נקט, שהאומר 'חי נפשי' או 'בחיי ראשי' אין בו אלא קללה ואין זו שבועה, ונסמן שם לסוגיין [ורק באומר על נפשי לעשות הרי זה שבועה משום שקיבל על נפשו והרי הנפש היא העושה].

וכתב שבראשית חכמה (שער הקדושה פי"ד) מחמיר הרבה וכתב, יזהר מלהישבע חי נפשי כי הנפש חלק אלוה ממעל, ונמצא כנשבע בשם, עי"ש.

וכן נראה מדברי מהר"ם מרוטנבורג בתשובה (דפוס פראג ס"י אלף כג) שכתב, שיש לו להזהר שלא ישבע אפילו באמת לא בתורה ולא בנשמת אבותיו, אך ישבע בחי ראשו. ומשמע קצת שבאופן זה אינה שבועה. וכן כתב בברכי יוסף (יו"ד ס"י רכט סק"ו) בשם מהר"ר יעקב מלכו (בתשובה כ"י ס"י כו) לענין האומר 'בחיי נפשי', שאף שאין ראוי לומר כן, מכל מקום אין בו איסור שבועה [ובשו"ת מנחת יצחק (ח"א ס"י יט אות ט) דן אם כוונתו לחלק בין לשון 'בחיי ראשי' ללשון 'בחיי נפשי', או שמא דעתו כדעת פוסקים אלו שסוברים שגם האומר 'בחיי ראשי' אין בו לשון שבועה].

אמנם כל זה הוא במי שאמר רק 'בחיי ראשי' ולא הזכיר לשון שבועה חוץ מדיבור זה. ובשו"ת אריה דבי עילאי (יו"ד ס"י ב) דן לענין קצב שנשבע על בהמה אחת שטריפה היא ואמר 'אני נשבע בחיי ראשי', ואחר כך מכרה, והעבירוהו מלהיות שוחט מתוך שסמכו על שבועתו, ודן בגדרה של שבועה זו אם שבועה היא אם לאו, ונקט שהאומר 'אני נשבע בחיי ראשי' יש לפרש דבריו 'אני נשבע' שכוונתו לשבועה גמורה, ומה שהוסיף 'בחיי ראשי' אינו מגרע משבועתו, אלא אדרבה מוסיף עליה אלה.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

אם יש איסור גזל בהשתתפות בני ספרד בהגרלות

נתבאר לעיל שהשו"ע לא חילק בין הגרלות השונים כחילוקים שנתבארו בראשונים בסוגיין, ופסק שבכולם יש משום אסמכתא. ורק הרמ"א פסק החילוקים שזכרו בסוגיין, ולפי דרכו מצאו הפוסקים סמך להתיר הגרלות המצויים, ולפי זה נמצא לכאורה שהנהגים כדעת השו"ע אסור להם ליטול חלק בהגרלות.

אמנם כתב בשו"ת רב פעלים (ח"ב יו"ד סי' ל) שיש להתיר אף לדעת השו"ע באופנים מסוימים, והוא כשעושים הגורל על חפצים ולא על ממון, כגון שיש לאדם חפץ ורוצה למכרו ביותר משוויו, ומוכר לאנשים רבים כרטיסים בסכום קטן, שסך כל הדמים עולה בהרבה על שויו של החפץ, ולוקח את דמי כל הכרטיסים לעצמו בעד החפץ, וכותב שם כל אחד בפתקא אחת, ואז מטילים הגורל בין הפתקאות, והאיש שעלה שמו בגורל לוקח לו את החפץ מאותו אדם בעל החפץ.

ובאופן זה נמצא שאין הזוכה בגורל נוטל את המעות שנתנו כל בעלי הפתקאות, אלא נוטל את החפץ מיד האדם שקיבל את הממון מכל בעלי הפתקאות. וחפץ זה נשאר לעמוד ביד בעליו עד אחר הגורל, והמשחקים בעלי הפתקאות לא עשו בו שום קנין של משיכה כדי שיזכו בו.

ולכן אם יש חשש גזל משום אסמכתא, אין החשש אצל זה הזוכה בגורל, כי הזוכה קיבל את החפץ מיד בעל החפץ בעד סך מעט המעות שנתן לו, ומה לו אצל שאר המשחקים שנתנו המעות, כיון שהוא אינו מקבל ולוקח המעות שלהם.

ואם יש חשש בזה הרי הוא רק על בעל החפץ שלקח את המעות מיד המשחקים, ואם הוא אינו יהודי מותר ליהודים להשתתף אצלו בהגרלה.

ובסוף דבריו נדחק לומר שגם לבעל החפץ אין איסור כיון שקיבל את המעות ברצון בעלי הפתקאות, וגמרו בדעתם והקנו לו את המעות שמסרו בידו [ולא בירר הטעם שתועיל בזה גמירות דעת יותר מבשאר משחק בקוביא שהשו"ע לא התירם וחשש בהם לאסמכתא].

ובמנחת צבי (ח"א סי' יד) כתב בשם הגר"ש שקופ טעם אחר להתיר בגרלות שבהם האפשרות שיעלה בגורל ויזכה היא רחוקה מאוד [כגון מפעל הפיס וכדומה], שאין לחשוש בהם לאסמכתא, לפי שהאפשרות להתרחשות שאדם חלילה יפגע בתאונות דרכים היא גדולה יותר מאשר שיזכה בהגרלות אלו, ודרכם של בני אדם שאינם חוששים כלל לאפשרות רחוקה כזו בשאר עניינים, ולכן על כרחך גם לענין הגרלות אינם סומכים על אפשרות זו שיזכו בגורל, ואי אפשר לומר שעל דעת כן הם משתתפים בהגרלה משום שסומכים שיזכו, ולכן אין בזה משום אסמכתא לדברי הכל, ואין זה דומה לכל הנידונים שבש"ס שנחשבים אסמכתא כיון שיש איזו גמירות דעת שהוא יזכה.

ועל דרך זה כתב בשו"ת תשובות והנהגות (ה"ד סי' שיא), שכיון שיודע מתחילה שהסיכויים שלו ליזכות הם קלושים מאד, ומ"מ כיון שסכום הזכיה הוא גדול מאד והסכום שדורשים עבור הכרטיס הוא פעוט סומך דעתו לכך, ובאופן זה לא נקרא אסמכתא.

כפתוי

נקיי הדעת שבירושלים וכו' ולא היו נכנסין בסעודה אלא אם כן יודעין מי מסב עמהן

יש לומר, דבר לרמז שלא היו יושבים אלא עם אותם הנזהרים בטבילה. וזהו 'נקיי הדעת' אנשים כשרים הזהירין בטהרה וטבילה, וכדאיתא במסכת שבת (לא). דעת זה סדר טהרות, והן לא היו נכנסין בסעודה אלא עם מי שנזהרין בטבילה כמותן. ורמז לזה מאי דכתיב (ויקרא יא ט) 'את זה תאכלו מכל אשר במים', היינו עם זה מותרים אתם לאכול, 'עם כל אשר במים', היינו עם כל מי שנזהר בטהרה בטבילה.

(דברות חיים, מאמר טהרה)

סימן לגסות הרוח עניות וכו' מאי עניות עניות דתורה

כתיב (דברים ח ט) 'ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל'. ודרשו (תענית ד:) בוגיה, שתלמידי חכמים שבה מחדדין זה לזה כברזל. וידוע שאמרו חז"ל מאי עניות, עניות דתורה, דעיקר עניות שהוא עני בדעת (כתובות סח.). וידוע דהתורה נקראת לחם, שנאמר (משלי ט ה) 'לכו לחמו בלחמי'. והיינו ארץ אשר לא במסכנות בעניות דתורה תאכל בה לחם, ר"ל לא תלמוד תורה בקצרות שכל ח"ו, רק לא תחסר כל בה הן נגלה הן נסתר, ארץ אשר אבניה ברזל, כדרשי רז"ל דאורא דארץ ישראל מחכים, (ב"ב קנה:).

(ישמח משה, עקב)

סימן לגסות הרוח עניות וכו' מאי עניות עניות דתורה

כאשר נמצא באדם מדת הגאווה הרי זה הוכחה למיעוט חכמה, והטעם לכך, כי יסודה של הגאווה היא שהאדם בטוח בעצמו וביכולתו וסבור שהגיע לתכלית השלימות ולא חסר לו מאומה, ומשום הכי מרגיש גאות ומחשיב את עצמו, זו הוכחה למיעוט החכמה. כי הלא נתבאר שהחכם האמיתי אינו מסתפק במה שכבר השיג, אלא מרגיש תמיד את חסרונותיו, ושואף להשתלם ולהוסיף חכמה על חכמתו, וממילא אין לו כל מקום להתגאות, בהיותו חש כי לא הגיע אל השלימות. המתגאה רחוק מחכמה, כי אינו מבין שיש עוד חכמה שיכול להשיג, ומשום הכי יכול ומרשה עצמו להתגאות.

(אור יחזקאל, דרכי העבודה)

במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי

הרה"ק מקאצק אמר, 'במחשכים', בגלות, הגם שלא נשאר כלום, 'הושיבני', יכולים להגיע לשוב הדעת ע"י תלמודה של בבל, כשמתאמצים ביגיעת התורה שהאורות נמצאו גם בגלות, 'הוא גלא עמיקתא ומסרתא ידע מה בחשוכא ונהירא ונהורא עמה שרא' (דניאל ב כב), התורה היא פנימיות בתי גוואי עוז וחדוה במקומו.

(פני מנחם, פרשת דברים)

ש"ס לכל שולחן

חדש! ש"ס שולחני - חובה לכל בן ישיבה

כל הש"ס בששה כרכים מפוארים

הדפסה חדה ובהירה

נייר בייבל בצבע קרם - מיוחד לעיון ממושך

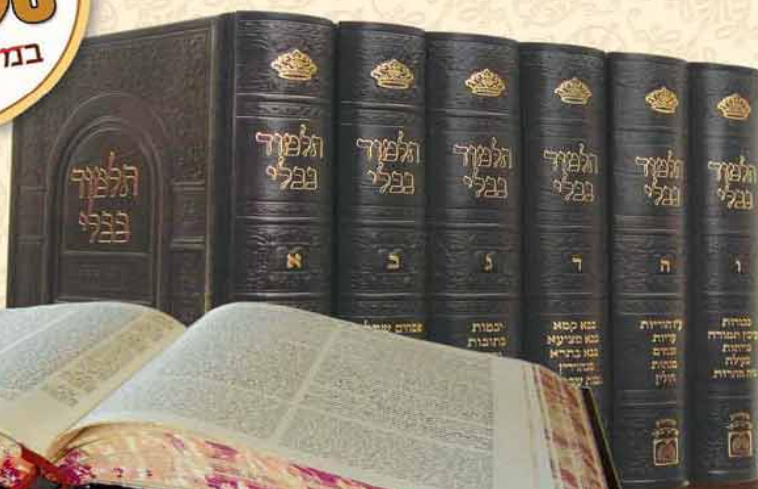
ערוך מחדש בפאר והדר כולל סדר זרעים וטהרות

מיוחד לכל בן תורה - סט קטן בתוך קופסא!

מחיר מיוחד
לרגל ההוצאה

390 ₪

במקום 500 ₪

לכל לומד,
לכל לימוד
לכל נסיעה
לכל עיון

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66